

ECO

Jana Pavlič

Nekaj besed o Foucaultovem nihalu

Romana, kakršna je napisal Eco, sploh nista nekaj povsem novega. Njun tržni uspeh je zgolj posledica spretnega manipuliranja s kupcem. Takšni romani so se pojavljali skozi stoletja v podvrsti pustolovskega romana in danes jih prebirajo mlajši od dvajset let. Spomnimo se samo Julesa Verna, pa raznih nenavadnih dogodivščin Xa in Ypsilona. To, da je Eco v prvi vrsti ugleden filozof in znanstvenik, stvari prav nič ne menja na bolje, prej bi mu to lahko šteli za oteževalno okoliščino.

Osnovna Ecova travma je v tem, da bi rad napisal Knjigo, da ne bi veljal samo za razlagalca, ampak da bi ga ljudje cenili tudi kot ustvarjalca, kreatorja, ki je zmožen sam konstruirati nove svetove. To dejstvo potrjujejo tudi njegove izjave v intervjuju za *Magazine litteraire* (februar 1989). Eco trdi, da je, preden je napisal *Ime Rože*, zase mislil, da pripada tisti vrsti teoretikov ali kritikov, ki ne trpijo, ker niso ustvarjalci: »Kajti nikoli se mi ni zdelo, da je dejstvo, da si teoretik, dokaz nekakšne ustvarjalne nemoči.« Prav tako trdi, da je odločitev o tem, da bo napisal svoj prvi roman, sprejel v enem dnevu. Seveda ga je potem pisal kar precej časa, ampak imena za osebe je našel zelo hitro in še preden je odkril idejo za zgodbo.

In zakaj je začel pisati svoj drugi roman? »Da bi si dokazal, da sem zmožen napisati še enega.« Ker je srednji vek, za katerega trdi, da mu je najbližji, obdelal že v svojem prvem romanu, je moral zdaj odkriti še eno snov, ki bi mu bila prav tako blizu. Najprej so se mu takšni zazdeli spomini na njegovo mladost, ki so, kot trdi sam, nanj delovali kot prava obsesija. To sta bili predvsem dve podobi, ki med sabo nista imeli nobene zveze. Prva je Foucaultovo nihal (Foucault Léon, 1819—1868, fr. fizik, dokazal je vrtenje zemlje s poskusi z nihalom) in vizija, ki jo je ob njem doživel leta 1950 v Conservatoire des Arts et Metiers v Parizu. Druga pa sega nazaj v njegovo otroštvo v Piemontu in je postala eden zaključnih prizorov v romanu. Gre za pogreb partizana, ki je bil ubit med spopadom v bližini neke piemontske vasi. Ker je za osnovni temi v *Foucaultovem nihalu* izbral ravno ti dve, ju je moral na nek način povezati, ustvariti med njima relacijo. Pri tem se je vpletel še tretji element njegovega spomina: magija. Eden Ecovih

konjičkov je namreč zbiranje in branje tekstov o magiji. Tako je v romanu združil troje popolnoma različnih tem. Postopek združevanja je podal v intervjuju za *Magazine litteraire* takole: »Ali obstaja kaj, kar bi lahko povezovalo občudovanja vrednega, mističnega, globokega človeka, kakršen je bil Marcilio Ficino, s Hitlerjem. Na zunaj seveda nič. Ampak če si pogledamo logiko, po kateri nam je dovoljeno, da na bazi navideznih sorodnosti lahko verjamemo karkoli — pa imamo enega od izvorov mojega romana.«

Eco bi rad prepričal bralca, da sta njegova romana ezoterični deli, ki sta bili napisani zato, da bi ju v skrivnost posvečeni lahko dešifrirali. Tako kot v *Imenu Rože* se tudi v *Foucaultovem nihalu* pojavlja prostor, ki bi mu lahko rekli iniciacijski. V *Imenu rože* je to samostanska knjižnica, v *Foucaultovem nihalu* pa konkretni muzej, *Conservatoire des Arts et Metiers* v Parizu. Eco je izjavil, da je knjižnica nadomestek za Boga oziroma da je Bog neke vrste velika knjižnica. »Če uničiš knjige, knjižnico, nimaš več resnice, nimaš več teologije.« (*Magazine litteraire*, februar 1989) Muzej ima podobno funkcijo kot knjižnica. S temi trditvami Eco spet spretno manipulira z bralcem. Spet smo pri tisti logiki, po kateri lahko na bazi navideznih sorodnosti verjamemo karkoli. Tako nas Eco prepričuje, da muzej, nastanjen v opatiji iz trinajstega stoletja, kjer so po vsej verjetnosti imeli svoj glavni štab templarji, skrivnostni viteško meniški red, o katerem kroži toliko nenavadnosti, da nas že sama pojava njihovega imena prestavi v mrakobni srednji vek in njegove »za vedno zakopane skrivnosti«, ni samo muzej oziroma je to samo na videz, sicer pa je skrivnostno orodje za tiste, ki ga znajo uporabljati za polno znakov in sporočil, ki namigujejo, da se za navideznim stanjem reči skriva skrivnost, od katere je to stanje povsem odvisno. Tisti Nevidni, ki jo posedujejo, držijo v rokah orodje, s pomočjo katerega lahko sami sodelujejo pri ustvarjanju sveta.

Če bi hoteli o tem več povedati, bi morali poseči v vsebino romana in jo tako razkriti bralcem, kar je pred prevodom romana v slovenščino povsem nesmiselno dejanje. Pustimo bralcem, da se sami soočijo z nenavadnim in »usodnim« Načrtom. Povejmo pa nekaj o kratkem odlomku iz romana, objavljenem na tem mestu. Kaj pomeni beseda *file-name* na začetku teksta? Eden od oseb romana Jacopo Belbo, sicer urednik v založbi — teoretik, znanstvenik, si kupi računalnik, na katerem preizkuša svoje ustvarjalske sposobnosti. (Spet smo pri Ecovi travmi. Pričujoči odlomek je ena takšnih njegovih stvaritev, ki pa je polna referenc na kvazirealnost v romanu. Belbo po naključju pride na sled skrivnostnemu Načrtu in še z dvema sodelavcema sledi njegovemu razvoju in delovanju skozi svetovno zgodovino. Toda načrt je nevaren, česar se Belbo vedno bolj zaveda, zato ga zadeva začne preganjati, preganjavica pa odseva v njegovih kratkih literarnih kreacijah.